ОЗНАКИ ТА БАГАТОВИМІРНИЙ ПІДХІД ДО СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

КОВАЛЕНКО Р. І. - к.ю.н. асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК 346.3
DOI 10.32782/NP.2022.4.42

У статті досліджується поняття соціальної безпеки, яке є ключовим елементом стабільного розвитку суспільства. Автори аналізують різні підходи до розуміння цього явища, підкреслюючи його багатовимірність та міждисциплінарний характер. Соціальна безпека охоплює економічні, соціальні та політичні аспекти, впливає на життєво важливі інтереси особи, суспільства і держави, забезпечуючи захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз. У статті розглядаються різні підходи до аналізу соціальної безпеки, зокрема вертикальний, горизонтальний, моністичний, а також вплив зовнішньоекономічних факторів. Важливе місце відводиться соціальній стабільності як ключовому чиннику національної безпеки. Автори також акцентують увагу на необхідності міждисциплінарних досліджень для формування цілісного розуміння цього феномену, що включає не тільки інтереси держави, але й потреби індивіда. Дослідження підкреслює важливість соціальної безпеки для підтримання гідного рівня життя, реалізації соціальних прав та захисту вразливих категорій населення. Висвітлюється взаємозв'язок соціальної безпеки з економічною стабільністю, рівнем бідності та соціальною нерівністю, а також їх вплив на стабільність держави. У результаті дослідження робиться висновок про необхідність комплексного підходу до соціальної безпеки, що враховує як внутрішні, так і зовнішні виклики, забезпечуючи стійкість та розвиток суспільства.

Ключові слова: соціальна безпека, економічна стабільність, соціальні права, індивід, суспільство, держава.

Соціальна безпека є основою для стабільного розвитку суспільства, і її забезпечення можливе лише через колективні дії та усвідомлене залучення кожного. Міжнародні документи, такі як Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права, підкреслюють важливість соціальної безпеки, визнаючи її фундаментальним правом людини. Це свідчить про глобальне визнання необхідності створення умов, які гарантують безпеку та добробут усіх членів суспільства [1, с. 19]. Крім того, Конвенція Міжнародної організації праці № 102 та Рекомендація № 202 надають вказівки щодо розвитку й впровадження соціальних систем [2, с. 33].

Розглядаючи соціальна безпеку, можна відмітити, що вона є досить складним і багатогранним феноменом, що охоплює різні галузі знань, такі як право, економіка, соціологія та політологія. Через комплексність явища та багатофакторність чинників впливу його наукове осмислення ускладнюється. Для того, щоб сформувати цілісне розуміння соціальної безпеки, необхідні подальші міждисциплінарні дослідження, які дозволять поєднати різні підходи та аспекти цього поняття.

В умовах сучасних глобальних викликів, таких як демографічні зміни, економічні зрушення, кліматичні проблеми та політич-

ні конфлікти, соціальна безпека стає надзвичайно важливою для стабільності й добробуту націй. Її глибоке розуміння сприяє розробці ефективних стратегій соціального захисту, вдосконаленню правових механізмів і політик, які забезпечують безпеку та гідність кожного індивіда, а також суспільства загалом.

Науковий підхід до соціальної безпеки, що поєднує ідеї з різних галузей знань, дозволяє глибше розуміти сучасні виклики та проблеми у цій сфері. Міждисциплінарний аналіз допомагає виявляти складні взаємозв'язки та розробляти науково обґрунтовані рішення, які сприяють підвищенню рівня соціальної безпеки на всіх рівнях суспільства, від індивідуального до національного.

Соціальна безпека є ключовим елементом сучасних суспільств, спрямованим на захист і добробут осіб та громад, особливо уразливих категорій населення. Її багатовимірне розуміння підкреслює важливість зусиль урядів, інституцій та соціальних структур у забезпеченні прав і потреб громадян. Протягом часу поняття «соціальна безпека» зазнавало змін, відображаючи зміни в соціальних, економічних та політичних умовах [3, с. 34].

Соціальна безпека є багатовимірним явищем, яке охоплює економічні, соціальні та політичні аспекти життя громадян. С. Линдюк пропонує кілька підходів до аналізу соціальної безпеки: вертикальний підхід, який розглядає безпеку на різних рівнях державної ієрархії; горизонтальний підхід, що акцентує увагу на трудовому потенціалі, ринку праці та міграції; підхід, пов'язаний із зовнішньоекономічними факторами; та моністичний підхід, орієнтований на подолання корупції і тіньової економіки. Ці підходи допомагають глибше зрозуміти різні аспекти соціальної безпеки й розробляти ефективні рішення для її забезпечення [4, с. 95].

Линдюк підкреслює, що соціальна безпека охоплює захист як індивідуальних, так і колективних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз. Науковці вважають соціальну безпеку станом захищеності соціальних інтересів, що є необхідним для стабільного розвитку соціальних систем. Це свідчить про важливість комплексного підходу до забезпечення соціальної безпеки, враховуючи як загрози, так і інтереси окремих індивідів і суспільства в цілому [4, с. 96].

С. Линдюк зазначає, що концепт соціальної безпеки набуває все більшої взаємозалежності з глобальними процесами. Це підкреслює необхідність міждисциплінарного підходу до його дослідження, щоб забезпечити ефективне застосування як у науковій сфері, так і в практичній діяльності [4 с. 98].

І. І. Білоус визначає соціальну безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від загроз, підкреслюючи роль соціальної стабільності в національній безпеці. Однією з ключових функцій соціальної безпеки є забезпечення гідного рівня життя та гарантія основних соціальних прав громадян. Автор також зазначає, що соціальна безпека тісно пов'язана з економічною стабільністю, рівнем бідності та соціальною нерівністю, які є основними загрозами для стабільності та безпеки держави [5]

Л.В. Кравченко у своєму дослідженні підкреслює важливість надійних правових і інституційних механізмів для забезпечення соціальної безпеки та захисту від потенційних загроз [6, с.15]

Є. Ніколаєв розглядає соціальну безпеку як динамічну і багатовимірну концепцію, яка потребує міждисциплінарного підходу. Він критикує надмірну економізацію цього поняття, підкреслюючи складність співвідношення інтересів індивіда і держави. Ніколаєв порівнює вітчизняну концепцію соціальної безпеки із західною концепцією «людської безпеки» і зазначає, що захист інтересів індивіда в рамках соціальної безпеки обмежується інтересами держави. Автор також звертає увагу на авторитарні риси в політичних відносинах, які впливають на соціальну безпеку, і підкреслює необхідність подальшого розвитку цієї концепції з урахуванням різних суспільних аспектів [7, с. 65].

О.П. Коваль визначає соціальну безпеку як стан, коли немає загроз національній безпеці з боку власних громадян. Він відносить до таких загроз явища та чинники, які становлять небезпеку для життєво важливих

національних інтересів України. Це підкреслює важливість внутрішньої стабільності та взаємозв'язку між соціальною безпекою та національною безпекою держави [8, с. 27].

І.С. Сахарук розглядає соціальну захищеність людини і суспільства, що передбачає створення умов для реалізації соціальних прав і підвищення якості життя. Метою соціальної безпеки є забезпечення гідного рівня життя для кожного, що підкреслює її важливість у забезпеченні добробуту громадян [9, с. 28].

Н.Д. Гетьманцева розглядає соціальну безпеку як природну потребу людини, що виникає на основі відносин між людиною, суспільством і державою. Цей стан характеризується довірою, партнерством, справедливістю та моральністю, а також відсутністю агресивних чи зловмисних намірів з будь-якої сторони [10, с. 14].

Соціальна безпека є складним і динамічним феноменом, що відображає захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. Вона забезпечує стабільний розвиток соціальної системи, підтримання гідного рівня життя громадян, реалізацію їх соціальних прав і можливостей у межах, що не суперечать інтересам держави. Соціальна безпека виникає через взаємодію індивідів, груп і соціальних інститутів, підтримуючи баланс між правами громадян і інтересами держави, сприяючи їхньому благополуччю та розвитку.

Наведене вище дозволяє надати характеристику ознакам соціальної безпеки та виділити їх важливість.

Комплексний підхід до вирішення соціальних проблем, що охоплює соціальні, економічні, політичні, культурні та екологічні аспекти, сприяє створенню ефективних і стійких механізмів захисту та підтримки населення. Такий підхід дозволяє враховувати різноманітні виклики, з якими стикається суспільство, та інтегрувати їх в єдину стратегію розвитку. Соціальний захист, економічна стабільність, політичні рішення, культурні особливості та захист довкілля тісно пов'язані між собою, і їхня взаємодія є ключовою для побудови безпечного, стабільного і гармонійного суспільства.

Комплексний підхід до соціальної безпеки, що враховує соціальні, економічні, політичні, культурні та екологічні аспекти, забезпечує ефективнішу відповідь на сучасні виклики. Інтеграція цих різних факторів сприяє створенню стійких і адаптивних систем, які здатні не лише реагувати на поточні проблеми, але й забезпечувати довгостроковий добробут та безпеку населення. Такий підхід дозволяє гармонійно поєднувати різні сфери життя суспільства, що є важливим для його стабільного розвитку.

Динамічність соціальної безпеки полягає в її здатності постійно адаптуватися до змін у соціальних, економічних та політичних реаліях. Це включає реакцію на нові виклики, такі як технологічні загрози, економічні кризи та соціальні трансформації. Інтердисциплінарний підхід, постійна переоцінка традиційних рамок через глобалізацію та інноваційні рішення відіграють ключову роль у забезпеченні актуальності соціальної безпеки. Динамічна система соціальної безпеки здатна ефективно реагувати на потреби населення, зокрема вразливих груп, через реформування політики та розвиток нових механізмів захисту і підтримки.

Динамічність соціальної безпеки є її ключовою характеристикою, що забезпечує здатність системи адаптуватися до нових викликів і змін у соціальних, економічних та політичних реаліях. Вона підкреслює важливість комплексного підходу, який інтегрує різні аспекти безпеки та враховує взаємозв'язок між цими факторами. Така гнучкість дозволяє системі соціальної безпеки залишатися ефективною в умовах постійних трансформацій і забезпечувати стабільність та захист для населення.

Комплексність соціальної безпеки вимагає міждисциплінарного підходу, який дозволяє всебічно оцінювати ризики та розробляти ефективні політики, що враховують соціальні, економічні, політичні та екологічні фактори. Залучення знань із різних галузей, таких як соціологія, економіка, право, політологія та інформаційні технології, забезпечує глибоке розуміння сучасних викликів. Такий підхід сприяє координації між урядовими та неурядовими організаціями, бізнесом і громадянським суспільством,

а також дозволяє адаптуватися до нових загроз, забезпечуючи стійкість системи соціальної безпеки.

Таким чином, міждисциплінарний підхід є вирішальним для забезпечення ефективної соціальної безпеки в сучасних умовах. Він дозволяє комплексно аналізувати ризики, розробляти збалансовані стратегії та швидко реагувати на нові виклики, забезпечуючи стійкість та безпеку суспільства. Взаємодія різних дисциплін та секторів сприяє більш гнучкому і адаптивному підходу до вирішення проблем, що виникають у сучасному світі.

Захищеність є ключовим елементом соціальної безпеки, спрямованим на захист соціальних інтересів від різноманітних загроз та забезпечення прав і можливостей для всіх членів суспільства. Вона охоплює різні рівні: від індивідуального захисту прав і доступу до основних послуг до міжнародної співпраці для вирішення глобальних викликів. Захищеність сприяє стабільності на всіх рівнях — індивідуальному, сімейному, громадському, державному та міжнародному, забезпечуючи безпеку та добробут у сучасному світі.

Захищеність потребує міждисциплінарного підходу, що охоплює правові, соціальні, економічні, екологічні та інформаційні аспекти. Такий комплексний підхід дозволяє ефективно вирішувати сучасні проблеми суспільства та створювати стабільні й безпечні умови для життя кожної людини. Він забезпечує узгодженість дій у різних сферах, що сприяє захисту прав та інтересів населення на всіх рівнях.

Збалансованість у соціальній безпеці полягає в гармонізації інтересів окремих осіб, суспільства та держави для досягнення стійкого розвитку та стабільності. Вона досягається шляхом інтеграції міждисциплінарних підходів, координації зусиль на різних рівнях, розвитку соціальних політик і оперативної адаптації до нових загроз. Такий комплексний підхід дозволяє забезпечити стабільність і добробут у суспільстві, враховуючи інтереси різних груп та створюючи умови для їхнього безпечного розвитку.

Стабільність є важливою складовою соціальної безпеки, яка забезпечує стійке функціонування та розвиток соціальної системи перед різноманітними загрозами. Вона охоплює економічну, соціальну, політичну, екологічну та інформаційну сфери, сприяючи збереженню стабільного розвитку суспільства. Стабільність дозволяє ефективно реагувати на виклики, забезпечуючи захист прав громадян, рівний доступ до ресурсів, екологічну відповідальність та безпеку інформаційних систем. Це є ключовим фактором для збереження добробуту та соціальної стійкості суспільства.

Гуманістична спрямованість є важливою складовою соціальної безпеки, орієнтованою на забезпечення гідного рівня життя та реалізацію соціальних прав громадян. Документ підкреслює значущість підходів, зосереджених на людині, які спрямовані на захист прав, рівний доступ до основних послуг та підтримку вразливих верств населення. Гуманістичні принципи є ключовими для ефективних стратегій соціальної безпеки, які сприяють соціальній справедливості, рівності та можливості кожного громадянина реалізувати свій потенціал у безпечних умовах.

Інституційність є ключовим елементом соціальної безпеки, забезпечуючи функціонування правових та інституційних механізмів, які захищають права та інтереси громадян. Вона охоплює правові інструменти, державні та міжнародні інституції, соціальні програми та політики, а також участь громадянського суспільства та інформаційні системи. Ці механізми сприяють стабільності, передбачуваності та ефективному реагуванню на виклики, забезпечуючи належний рівень захисту і підтримки для всіх членів суспільства.

Література

1. United Nations. Universal Declaration of Human Rights. UN, 1948. 18 с.

2. International Labour Organization. Social Security (Minimum Standards) Convention (No. 102). ILO, 1952. 42 с.

3. Hemerijck, A. Changing welfare states. Oxford University Press, 2013. 434 с.

4. Линдюк С. Теоретичні інтерпретації концепту "соціальна безпека" в українському

науковому дискурсі // Науковий вісник: Державне управління. – 2022. № 1(11). С. 92-113.

5. Білоус І. І. Соціальна безпека: виклики та загрози в умовах трансформації суспільства. Науковий вісник національного університету. – 2022. № 2. С. 122–134.

6. Кравченко Н., Посібник У. Основи соціальної безпеки. Міністерство освіти і науки України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. 2022. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/14859/1/ОСНОВИ%20СОЦІАЛЬНОЇ%20БЕЗПЕКИ.pdf (дата звернення: 24.09.2022).

7. Ніколаєв Є. Соціальна безпека у традиції нехтування гуманістичними цінностями. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2019, с. 60-73.

8. Коваль О.П. Соціальна безпека: сутність та вимір. Київ : НІСД, 2016. 34 с.

9. Сахарук І.С. Концепція гідної праці як складова соціальної безпеки. Правове забезпечення соціальної безпеки в умовах євроінтеграційних процесів : тези допов. учасн. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 жовтня 2017 р.). Київ : Прінт-Сервіс, 2017. С. 27-31.

10. Гетьманцева Н.Д. Соціальна безпека як складова соціальної політики держави. Правове забезпечення соціальної безпеки в умовах євроінтеграційних процесів : тези допов. учасн. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 жовтня 2017 р.). Київ : Прінт-Сервіс, 2017. С. 13-17.

SUMMARY

The article explores the concept of social security, which is a key element of stable societal development. The authors analyze various approaches to understanding this phenomenon, emphasizing its multidimensional and interdisciplinary nature. Social security encompasses economic, social, and political aspects, affecting the vital interests of individuals, society, and the state, ensuring protection from internal and external threats. The article examines different approaches to the analysis of social security, including vertical, horizontal, monistic approaches, and the influence of external economic factors. Special attention is given to social stability as a key factor in national security. The authors also highlight the necessity of interdisciplinary research to form a comprehensive understanding of this phenomenon, considering not only the interests of the state but also the needs of individuals. The study emphasizes the importance of social security in maintaining a decent standard of living, realizing social rights, and protecting vulnerable groups. The relationship between social security, economic stability, poverty levels, and social inequality, as well as their impact on the stability of the state, is also discussed. The research concludes with the need for a comprehensive approach to social security that takes into account both internal and external challenges, ensuring the resilience and development of society.

Keywords: social security, economic stability, social rights, individual, society, state.